

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Logica s. ars cogitandi - Ettenheim-Münste 101 - Philosophia eclecticica

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Caput 2dum

[urn:nbn:de:bsz:31-110938](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-110938)

116. alio propellatur, facile ostendi potest, cum non rem claram dicitur, sed obscurissimam, imò falsissimam negare, qui ignem hoc sensu calidum, vel lapides graves esse negaverit. Enimverò equidem clarum est, ignem caloris sensum nobis inferre actione illa, quâ in corpus nostrum agit, sed nullo modo clarum est esse aliquid in igne simile illi, quod ad ignem accedentes sentimus. Eodem modo clarum est lapides, quamprimum à loco sublimi emittuntur, descendere versus terram, sed clarum non est, illos ex se ipsis, nulloque alio protrudente deorsum ferri.

117.

Caput 2um Dum

De Enuntiatione p.

Sicuti idea nominibus, ita iudicia verbis tanquam signis exprimentur: hæcque verba enuntiationes seu propositiones iudicii interpretes continent. Quatuor autem circa enuntiationem nobis explicanda veniunt. 1° Quæ sit enuntiationis seu propositionis natura. 2° Quæ sint illius proprietates. 3° Quæ species. 4° Denique agendum de Definitione ac Divisione, quæ præcipue sunt enuntiationis species. Quæ omnia singulis §. his exequimur.

§. 1us m. s.

118.

De naturâ Enuntiationis seu Propositionis.

Enuntiatio seu Propositio est Oratio ab hominibus instituta ad ex-

primendum iudicium, In qua Defini¹¹⁷.
tione Oratio est genus; cetera locum diffe-
rentia obtinent. Oratio quippe est qua-
libet vocabulorum seu dictionum compo-
sitio ad significandam quamdam ani-
mi cogitationem aut cogitationis mo-
dum instituta. In cogitatione enim
distingui possunt tum ipsa cogitatio,
tum cogitationis modus. Cogitatio est
vel perceptio vel iudicium: utriusque
objectum sunt res vel rerum modi seu
attributa. Nam perceptio et iudicium
circa res duntaxat et rerum modos oc-
currantur cum hoc discrimine, quod
mens percipiendo cognoscat tantum ob-
jecta, iudicando autem unum de altero
affirmat vel negat. Hinc perceptio
nominibus, iudicium, vero verbis expri-
mitur. Modus cogitationis est qua-
libet mentis affectio, qua cogitationem,
perceptionem scilicet et iudicium co-
mitatur: quales sunt admiratio,
irrisio, excitatio, et aliae affectiones,
quae tum variis verborum inflexioni-
bus, tum conjunctionibus et interjec-
tionibus exprimuntur. Unde alia est
oratio admirativa et truncata, ut
Deus bone! alia imperativa, ut Sta
Sol. alia optativa, ut Salvus sis p.
Brevisima autem orationis spe-
cies est enuntiatio seu propositio,
quae ab hominibus instituta est ad signi-
ficandum iudicium.

Cum autem iudicium in compo-

118. Sitione seu conjunctione, vel divisione
idearum, id est, in affirmatione aut
negatione unius ideae de altera consistat,
Enuntiatio seu Propositio, quae illius inter-
pres est, Duo semper complectitur nomi-
na, quorum unum de altero affirmatur
aut negatur. Suntque illius Subjectum
et attributum seu predicatum, quae illi-
us materia seu termini vocantur.

119. Unde Terminus seu materia pro-
positionis definitur id, ex quo proposi-
tio constat, et in quod resolvitur tan-
quam in Subjectum vel attributum seu
predicatum. Subjectum proposi-
tionis est terminus de quo alius affirma-
tur aut negatur. Attributum est
terminus, qui de alio affirmatur vel ne-
gatur: e.g. in ista propositione, Terra
est rotunda, nomen Terra est Subjec-
tum; rotunda est attributum; et
ambo simul vocantur termini seu
extrema propositionis, quoniam ex
utraque parte propositionem termi-
nant.

120. Verbum vero Substantivum.
Sum, es, est, dicitur utriusque copula
seu vinculum, ut qui eos connectat,
et sine quo nudum foret iudicium.
Etenim solum Verbum est dictio ab
hominibus instituta ad exprimendum
iudicium, sive sit verbum substan-
tivum, sive adjectivum.

Verbum Substantivum dicitur
Verbum Sum, es, est, quatenus solum
iudicium sive solam connectionem attri-

buti cum Subjecto, non vero actualem
rei existentiam, significat; ac vocatur Co-
pula Subjecti et attributi; ut cum dicitur,
Virgilius est Poëta, sensus non est, Vir-
gilius existere et esse Poëtam, sed
tantum attributum istud Poëta Virgilio
convenire.

Verbum adjectivum est idem, quod
propter iudicium, seu propter connexio-
nem attributi cum Subjecto, significat
personam, numerum, tempus, actum
vel modum, vel aliquid aliud, quod no-
mine aliquo exprimi possit. v.g. cum
dico, Scribo; non tantum significo ju-
dicium meum, sed insuper meam per-
sonam, numerum singularem, tempus
presens, et quamdam exercitationem,
quâ characteres in chartâ delineo.

Omnia igitur verba, excepto ver-
bo Sum, es, est, quatenus solum iudici-
um significat; sunt adjectiva: imò ip-
sum verbum Sum, es, est, quatenus ac-
tualem existentiam exprimit, dici po-
test adjectivum: nam cum dico, Sum,
idem est, ac si dicerem Ego sum existens.
Hinc necesse non est, ut in omni pro-
positione Subjectum, attributum,
et copula Sum, es, est, semper expri-
mantur, sed satis est, si verbo conten-
ta intelligantur; ut patet in abata
superius propositione Scribo.

Observandum etiam, attribu-
tum propositionis affirmantis identi-
ficari, ut ajunt, cum Subjecto; sive
fieri quid idem ac Subjectum: ut cum
dicitur, Socrates est homo, est Phi-

120. Philosophus, p. Sensus est, Socratem esse hunc
hominem, hunc Philosophum, p. Non
tamen idivisio omnis propositio affirmans
dici debet identica, sed ea tantum, in qua
attributum est quid idem ac subjectum, quam-
vis in illius idea præisè non contineatur.
e.g. cum dicitur, Misericordia Dei est
ejus justitia, sit propositio identica,
quia misericordia Dei est quid idem
ac ejus justitia, cum utraque sit ipse
Deus: idea tamen justitia in idea mi-
sericordia præisè non continetur.
Sed cum dicitur, circulus est figura,
idea attributi in idea subjecti clara
et distinctè comprehenditur, unde
identificatur quidem attributum cum
subjecto; sed tamen propositio non
est identica.

Nominatur insuper propositio
identica et negatoria ea, in qua idem
de se ipso affirmatur eodem nomine,
ut cum dicitur, ens est ens, homo est
homo, p.

§. 2. Idivisio

122.

De proprietatibus Enuntiationis
seu Propositionis.

Proprietates Enuntiationis vo-
cantur attributa quædam secundaria,
quæ ipfi conveniunt, et in ipsius essen-
tia, seu primario essentia attributi
promanent: eaque dupliis generis
vulgo distinguuntur, Simplices vi-
micium et complexa.

123.

Simplices sunt ea, quæ uni soli
propositioni seorsim spectata conve-
niunt, suntque ipsius quantitas et qua-

litas. Complexa sunt, quae non possunt nisi
nisi pluribus simul sumptis competere, sunt
que oppositio, aequipollentia, et conversio.

Quantitas propositionis est ipsius uni-
versalitas, particularitas, et singularitas,
quae ex propositionis subiecto semper re-
petitur.

Universalis propositio est ea, cuius
subiectum universaliter sumitur, hoc est,
secundum totam suam extensionem; quod
fit, cum ei praefigitur una ex his particu-
laribus, omnis, vel Nullus, ut omnis homo est
mortalis, Nulla res creata est infinita.

Particularis propositio est ea, cuius
subiectum est particulare, seu limitatum
his particulis, Aliquis, Quidam, et simili-
bus, ut Aliquis homo est dives; Quidam
homo non est sanus.

Singularis propositio est ea, cuius
subiectum est singulare, hoc est, ad
unum tantum et determinatum indivi-
duum pertinet; ut cum dicitur, Cicero
est Oratorum Princeps.

His accedit propositio indefinita,
quae nempe subiectum habet universale
sed nulla universalitatis, particularita-
tis, aut singularitatis nota affectum;
qualis est ista, Homo natus est ad labo-
rem. non enim dicitur aut omnis,
aut aliquis homo, aut hic homo; sed
indefinitè dicitur Homo.

Circa singulares et indefinitas pro-
positiones litigant inter se vulgares lo-
gici, cum scilicet ad universales, an vero
particulares revocari debeant.

Qui singularem ad universalem
revocant, hoc nituntur fundamento,

63
50

122. quod scilicet illius Subjectum sumatur se-
cundum totam suam extensionem, quod
de ratione Universalis propositionis esse
diagnoscitur, prout à nobis dictum est; cum
non possit Latine accipi quam pro uno. At
qui ad particularem eam revocant, hæc
dicuntur ratione, quia majorem affi-
nitatem habet cum particulari, quæ,
quemadmodum singularis, de uno est;
quam cum universali, quæ de pluribus
dicitur.

Verum non est, quod huic ques-
tioni diutius immoremur, ut quæ ad
rem parum faciat; sive potius nobis suffi-
ciat, quo nomine nuncietur propositio
singularis, nihil adeoque nobis curandum,
sive ad universalem, sive ad particularem
sit referenda; quin potius nobis videtur,
eam ab aliis duabus specialiter distingui;
ab universali quidem, quod hæc de plu-
ribus nullo excepto enuntietur; à par-
ticulari vero, quod ista de aliquo dum-
taxat indeterminatè pronuntietur; at
singularis de uno dumtaxat et quidem
determinatè dicatur, prout jam exposuimus.

125. Quod indefinitam spectat, qui-
dam loquii contendunt, eam in materia
necessaria, id est, cum attributum ne-
cessario convenit Subjecto, esse univer-
sale; in materia vero contingenti par-
ticularem. Alii vero asserunt, eam
etiam in materia contingenti debere
dici universalem saltem moraliter, ni-
si cum de narratione facti alicujus
agitur. Quod sic probant.

Si propositio indefinita in ma-
teria contingenti non esset universalis,

tunc vera essent v.g. istae propositiones: 123.

homines sunt nigri, Urosi sunt albi, Boloni sunt Sociniani, Angli sunt tremuli Enthusiastae: nam aliqui homines sunt nigri, scilicet in Aethiopia*; aliqui urosi sunt albi, ut in novâ Zembla**; aliqui Boloni Sociniani***; et quidam Angli tremuli**. Atqui tamen istae propositiones ab omnibus vulgò pro falsis habentur, quamvis sint in materia contingenti, seu quamvis earum attributum contingenter tantum subjecto conveniat. Ergo propositiones indefinita etiam in materia contingenti sunt universales.

Diximus 1°. Saltem moraliter. Enimvero propositioni indefinita in materia contingenti sufficit universalitas moralis, qua quamvis exceptionem aliquam patiatur, pro more tamen et consuetudine hominum ut talis ab omnibus admitti debet. Nam in moralibus requiritur tantum, quod res ut plurimum ita se habeant, sicut enuntiantur: unde istae propositiones pro veris habentur, juvenes sunt inconstantes; mulieres sunt garrulae; senes sunt queruli: quia juvenes ut plurimum sunt inconstantes; mulieres garrulae; senes queruli.

Diximus 2°. nisi cum de natura facti alius agit. Tunc enim propositio indefinita particularis esse perhibetur; quod exemplis

* Aethiopia alias Abissinia Africae regio late patens, cuius Rex communiter Imperatorum dicitur, ab Africanis vero Magnus Negus; antiquitus vero à vulgò Presbyter Joannes vocabatur. Huius imperii incolae Christianam Religionem profitentur, quamvis non omnino puram sed in aliquibus articulis à doctrina Apostolica recedentem. Nullae in eo regno sunt notae cujusdam civitates, sed non nisi pagi. Imperator nullibi sedem fixam aut legiam habet, sed per campos vagans modo huc modo ibi tentorium suum figit.

** Nova Zembla, Regio Septentrionalis, quam fretum Waigatum seu Napovicum in mari glaciali à Monovia Septentrionali separat. Detecta fuit à Bataris an. 1594. Humum frigus in ea dominatur, et à 4. novemb. usque ad initium februarii Sol idius Horizontem non percurrit.

*** Sociniani à Lelio Socino Senis in Haetruvia natò an. 1525. He dicti haetii: inter alia Christum verum Deum esse, ac pro no-

51 124. illustrari potest: sic quando Matth. 27. De
 nobis satisfecisse militibus dicitur: Et plerumque coronam
 negant, p. sed de De spinis, posuerunt super caput ejus,
 his in Theologia, nempe Christi; clarum est, id non de
 Trait. de Deo plura. omnibus, sed de quibusdam tantum mi-
 Tremuli scilicet En- litibus referri, et consequenter intelli-
 thusiasticorum in gi debere.
 Angliā circa an. 1649. 126. Qualitas propositionis est affir-
 exorta auctore geor. matis vel negatio; veritas vel falsi-
 gio' Foxio Lutore quo- tas.
 Jam. Tremuli diti
 sunt, quod in suis En-
 thusiasticis, qui fre-
 quentes erant, insoli-
 te et postea modum
 totis artibus treme-
 rent.

Propositio affirmans est ea, que
 de alio enuntiat; negans, que
 unum ab alio removet.

Ex quantitate autem propositionum
 una cum affirmatione vel negatione,
 seu ipsius qualitate, quadruplex nasci-
 tur propositionum genus: scilicet Uni-
versalis affirmans, que exprimitur per
 litteram A; universalis negans, que
 exprimitur per litteram E; partiula-
ris affirmans, quam denotat littera I;
 et partiularis negans, quam littera
O exhibet, juxta sequentes versus:

A perit A negat E; verum generaliter am-
 bo.
 A perit I negat O; sed particulariter
 ambo.

- A, Omnis homo est justus.
- E, Nudus homo est justus.
- I, Aliquis homo est justus.
- O, Aliquis homo non est justus.

Atque hinc oritur propositionum
 oppositio, que prima est inter proposi-
 tiones complexas.

127.

Oppositio igitur propositionum

est earum pugna vel secundum quanti- 125.
tatem solam, vel secundum qualitatem
solam, vel secundum utramque simul
modo idem subiectum habeant et attri-
butum.

Quae pugnant secundum quantita-
tem solam dicuntur Subalternae, ut
A et I, vel E et O. Quae secundum
qualitatem solam opponuntur, si sint
ambae universales, dicuntur Contrariae,
ut A et E. Si sint particulares, dicuntur
Subcontrariae, ut I et O. Denique
quae pugnant secundum quantitatem
et qualitatem dicuntur contradictoriae,
ut A et O, vel E et I.

Contradictoriae etiam dicuntur
propositiones singulares illae, quarum
una negat, quod altera affirmat: v. g.
Aristoteles est Philosophorum Princeps;
Aristoteles non est Philosophorum Prin-
ceps. Contradictio enim, ut vulgo de-
finiunt, est affirmatio et negatio ejus-
dem de eodem secundum eadem omnia.

Atqui potentia propositionum
est reductio oppositarum propositio-
num ad eundem sensum, ope parti-
culae Non, quae proponitur subiecto
contradictoriae, postponitur subie-
cto contrariae, praet et postponitur
subiecto subalternae, secundum hunc
versiculum:

Pro contradict: post contra: pra postque
Subaltern.

Itaque A, sive Omnis homo est
justus, reductur ad sensum contra-

126. Dicitur O, sive Aliquis homo non est justus; si preponatur particula Non illius Subjecto hoc modo: Non omnis homo est justus; Si enim non omnis homo est justus, certè aliquis homo non est justus.

Simili modo E, sive, Nullus homo est justus reduitur ad A, sive Omnis homo est justus, postponendo particulam Non ipsius Subjecto sic: Nullus homo non est justus, id est, Omnis homo est justus.

Pariter A reduitur ad I. Si Subjecto ejus pre et postponatur particula Non; e.g. Non omnis homo non est justus idem est ac Aliquis homo est justus. Idem dicendum de E et O.

128. Conversio propositionum est mutatio Subjecti in predicatum seu attributum, et attributi in Subjectum remanente semper propositionis veritate, sed mutata nonnunquam illius extensione. Hinc duplex est propositionis conversio, una Simplex altera per accidens.

Conversio Simplex est ea, in qua remanet eadem propositionis quantitas seu extensio, ut accidit, quando propositio est vel universalis negans, vel particularis affirmans, ut E et I.

E. Nulla materia est res cogitans: Nul-^{127.}
la res cogitans est materia.

J. Aliquis homo est justus: Aliquis jus-
tus est homo.

Conversio per accidens est ea, in
quâ non remanet eadem propositio-
nis quantitas, ut fit, cum propositio est
A, sive universalis affirmans: quam-
vis hæc conversio etiam propositioni
E, sive universali neganti convenire
possit.

A. Omnis homo est animal: Aliquod
animal est homo.

Discrimen verò illud, quod inter-
cedit inter conversionem propositio-
nis universalis affirmantis, et conver-
sionem propositionis universalis ne-
gantis ex eo petitur, quòd attribu-
tum propositionis universalis affirman-
tis particulariter tantum sumatur;
attributum verò universalis negantis
secundum totam suam extensionem
negetur, adeoque sumatur universali-
ter: v.g. cum dicitur, Omnis homo est
animal, sensus non est, omnem ho-
minem esse omne animal, sed ali-
quod animal: unde in propositionem
particularem tantum converti potest
sicut aliquod animal est homo. Sed
cum dicitur, Nullus homo est lapis, re-
cte dici potest, Nullus homo est ullus
lapis; unde etiam reciprocè converti
potest, Nullus lapis est homo.

Tertia Conversionis species,
quæ admodum impropria est, dicitur

8
52

128. per contrapositionem: cum nempe termi-
ni ex finitis fiunt infiniti, sive potius
indefiniti, scilicet per adjectionem par-
ticulae Non. Hae conversionis species con-
venit propositioni particulari neganti,
vel etiam universali affirmanti.

O. Aliquis homo non est justus: Aliquis
non justus non est non homo.

Adducta haec conversionis
propositionum leges hoc disticho com-
prehenduntur:

E I simpliciter convertitur E A per accid.
A O per contrap: sic fit conversio tota.

129. Ultima et proxima propositio-
num proprietates sunt ipsarum veritas
et falsitas. Vera autem dicitur pro-
positio, qua dicit quidpiam esse, quod
est; aut negat esse, quod non est; fal-
sa vero est, qua dicit aliquid esse, quod
non est; vel negat esse, quod est.

Ut autem veritas vel falsitas
propositionis accuratè percipiatur,
investigandus est illius sensus, qui par-
tim ex terminorum Suppositione, ut
loqui solent Scholae, seu acceptioe;
partim ex eorum conexione desu-
mitur. Aliquando enim terminus
supponit seu auipitur materialiter,
id est, pro se ipso: nam Supponere in
significatione neutro-passiva, barbaro
Scholarum stylo, hic idem est, ac poni
seu auipi: ut cum dicitur, Deus est
vocabulum dissyllabum, vox Deus sup-
ponit materialiter, id est, pro se ipsa

accipitur seu usurpatur. Sapius ta^{129.}
men termini sumuntur formaliter, nem-
pe pro formâ animo conceptâ, seu pro
rebus significatis et mente perceptis. Id-
que multis modis evenit.

1.° enim propositio aliqua intelli- 130.
gi potest litterali, ut vocant, et obvio
sensu; quem nempe verba sive pro-
priè, sive metaphoricè seu per trans-
lationem usurpata pro se ferunt; pro-
priè quidem, ut cum dixit Christus, Ego * Joann. 10. v. 30.
et Pater unus sumus: metaphoricè
verò, ut cum dixit idem Salvator noster, * ibid. c. 15. v. 5.
Ego sum vitis, vos palmites.

2.° in-
tedigi potest sensu mystico et spiritua-
li, præsertim in Scripturis sacris: ut cum
Deuter. c. 25. v. 4. dicitur, Non ligabis
os bovis terentis in arca fanges tuas.
Sensus litteralis et obvius is est, quem
verba ipsa exprimunt: Sensus verò mysti-
cus sive spiritualis est ille, qui à Spiri-
tu sancto ulterius et præcipue intendi-
tur, et quo significat Pastoribus et Sanc-
ti Evangelii præconibus necessarium
victum esse præbendum, prout intepre-
tatur S. Paulus, 1. Cor. 9. v. 9. Huius sen-
sus spiritualis maxime spectandus venit
in sacris Scripturis, præsertim Veteris Tes-
tamenti: nam propriè et primariò
sub typis et figuris à Spiritu sancto no-
bis ingeritur. Est autem vel allegori-
cus, vel Tropologicus, vel Anagogicus.
Primus spectat Christum et Ecclesiam
hæc in terris militantem: Secundus mo-
res: tertius coelestem patriam; sive pri-
mus est de rebus credendis; secundus de
agentibus; tertius de sperandis. Verum

PZ
53

130. De his sensibus, fusius agemus in Theologia nostra, sicut ubi de S. Scriptura nobis sermo erit.

Sensus litteralis proprius, et naturalis Subtilius adhuc dividitur in eum, qui vocatur realis aut identicus; et in eum, qui specialiori ac strictiori ratione et modo formalis appellatur. e.g. Haec propositio, justitia Dei est ejus misericordia vera est in sensu reali et identico; quia re vera justitia Dei est quid idem ac ipsius misericordia, nempe est Deus ipse. Sed vera non est in sensu formali praesice et strictè accepto. Etenim justitia praesice et formaliter, sive secundum suum conceptum praesicium et ab omni aliâ formâ seu conceptu separatum spectata: vel ut alii loquuntur, justitia ut sic, sive ut est talis; sive justitia reduplicative sumpta, nempe reduplicata et repetita voce justitia per particulam quatenus, hoc modo: justitia quatenus justitia; sive justitia quatenus poenas infligit; sic enim accipitur justitia divina, cum poenas infligit: / justitia, inquam, sub hac ratione considerata, non est misericordia etiam praesice, formaliter, et reduplicative accepta, nempe quatenus parit. Alius enim est conceptus Dei punientis, alius Dei misericordis, et parentis.

Propositio etiam aliquando vera est in sensu composito, et falsa in sensu Diviso, aut vice versa. v.g. Haec propositiones: qui loquitur non potest non loqui; qui amat non potest odire; sunt vera in sensu composito; quia non potest simul componi

actus loquentis cum negatione locutionis; vel^{131.}
actus amoris cum actu opposito odii; vel de-
minum una hypothesis cum alia hypothesis pro-
prie contraria. Sed falsa sunt in sensu di-
visivo, quo nempe dividitur negatio actus
ab actu; vel unus actus ab actu opposito;
aut hypothesis ab alia hypothesis contraria.
Nam qui loquitur, etiam dum loquitur re-
tinet potentiam non loquendi: Qui odit,
etiam dum odit, amandi potentiam con-
servat. Unde actus aliquis stare potest cum
potentiâ ad aliquid oppositum: nempe
vel ad sui negationem, vel ad actum con-
trarium, licet simul cum sui negatione,
vel cum actu contrario poni nequeat.

Hinc pertinet Distractio termino-
rum, per quam nimirum referuntur
termini ad aliud tempus, quam quod per
verbum importatur: e.g. in hac Christi
propositione, Matth. 11. v. 5. Cœci vident;
Subiectum cœci distrahitur à tempore
prædenti ad præteritum: nam hic est sen-
sus hujus propositionis: qui modo cœci erant,
nunc vident.

Propositio quoque potest esse vera
in sensu collectivo, et falsa in sensu dis-
tributivo, aut vicissim. v.g. Quod dicit
Horatius epist. 2. lib. 1. Nos numerus sumus,
id verum est in sensu duntaxat collecti-
vo; id est, nos omnes simul et collectivè
sumpti, non verò linguli seorsim et dis-
tributivè accepti, sumus numerus seu tur-
ba. È contrariò, quod ait Dido apud
Virgilium lib. 4. Aneid. Omnibus umbra
lovis adeo, intelligi debet in sensu distri-
butivo, scilicet lingulis lovis seorsim et
distributivè, in quibus futurus esset

132 Aeneas, quem hic Boëta de se loquentem in-
dicit; non verò de omnibus locis simul et
collectivè spectatis: nam umbra omnibus
locis simul adesse non potest.

2
54

Cum terminus in propositione sumi-
tur universaliter seu distributive, necesse
est aliquando ad veritatem propositionis, ut
secundum distributionem commodam, sive rei,
de qua sermo fit, accommodatam, et conveni-
entem accipiatur: non verò secundum distributio-
nem integram et perfectam, quæ omnem limi-
tationem aut restrictionem excludat. Hujus
rei exemplum offert S. Augustinus his ver-
bis: De aliquo litterarum magistro, qui in
civitate solus est, dicimus, omnes iste hic
litteras docet, non quia omnes discunt, sed
quia nemo, nisi ab illo discit, quicumque
ibi litteras discit. Similiter cum omnia
per Verbum facta dicuntur, intelligenda
sunt omnia, quæ facta sunt, non ipsum
Verbum, quod factum non est, ut expli-
cat idem S. Augustinus, Tract. in Joan. n. ii.

* lib. de grad. et. 55.
n. 14. alias c. 8.

Item quandoque necesse est, ut
terminus communis intelligatur tantum
de generibus singulorum, non verò de
singulis generum: ut quando Christus ad
Phariseos ait: Decimatis mentham et
rutam et omne olus. Non enim Phari-
sæi singula omnis generis olerum indi-
vidua decimabant, sed ex omni olerum
genere decimas persolvebant. Hæc
et alia hujusmodi observanda sunt à
Logicis, ut de propositionum veritate
et falsitate ferant iudicium.

De terminorum connexionem, in qua
etiam propositionum veritas aut falsitas
pendet, agemus paragrapho sequenti.

Invari adhuc solet hic à Logicis, an ^{133.}
omnis plane propositio sit vera vel falsa:
item, an inter duas propositiones sin-
gulares sibi invicem contradicentes de
futuro contingenti, quales sunt istae: Pe-
trus was disputabit, Petrus was non dis-
putabit, una sit definite seu deter-
minate vera altera falsa. Pro quibus
duabus questionibus solvendis sint se-
quentes due Conclusiones.

Conclusio Prima. ^{131.}

Omnis propositio logica, scilicet,
qua iudicium aliquod exprimit, vera
est aut falsa.

Prob. Omnis propositio logica
vel consentanea est objecto, quod signi-
fiat, et cogitationi, cuius est interpres,
vel utriusque est dissentanea. Atqui
si objecto et cogitationi est consentanea,
vera esse dignoscitur, si vero dissentanea
est, tum falsa est. Ergo omnis propo-
sitis logica vera est aut falsa.

Conclusio Secunda ^{132.}

Propositionum de futuro contin-
genti et singulari sibi invicem contra-
dicentium una in se definite seu de-
termine vera est, altera falsa.

Prob. 1° Illa propositio est vera,
qua congruit cum suo objecto seu re signi-
ficata. Sed ex his propositionibus una
congruit cum suo objecto seu re signifi-
cata, quae scilicet significat, id futu-
rum, quod re vera futurum est. Ergo.
Hinc etiam Christus et Propheta multa
prædixerunt, eaque definite: atque ha

134. predictiones idcirco vere erant, et determinatae, quia res futuras significabant, et plane cum iis conveniebant.

Prob. 2.º Propositio de re praeterita idcirco vera est, quia quondam in praesenti tempore vera fuit. Ergo etiam propositio de futuro jam est definite vera, si aliquando res sit futura: non enim minus verum fuit determinate, cum Christus praedixit Iudae, fore, ut ab eo traderetur, quam nunc verum est, Christum à Iudae traditum fuisse: nam veritas propositionis praeterita aut futura ex praesentis veritate pendet; tametsi rei futurae veritas aut falsitas nobis sit incognita. Sed Deus ipse novit, quid futurum sit, cum oculis ipsius omnia nuda sint et aperta.

Confirmatur. Verum est, me nunc scribere. Ergo heri verum erat, me hodie scripturum: nam, ut diximus, veritas rei praeterita aut futura ex praesentis pendet.

133. Solvantur Objectiones.

Ob. 1.º contra 1.^{am} Conclusionem.

Propositiones practicae, quae scilicet id efficiunt, quod significant, cuiusmodi sunt Sacramentales, nec vere nec falsa sunt. Ergo, p. Prob. ant. Primo, non sunt vere, quia nullum, antequam proferantur, habent obiectum: Secundo, non sunt falsa, quia obiectum suum operantur. Ergo, p.

Resp. ad 1. neg. 1.um membrum ant.

ad 2. neg. pariter 1.um membrum ant.

Propositiones practicae sunt vere, quia non prius sunt propositiones propriae dictae,

3
548

quàm cum sunt prolata: nec prius ulti-^{135.}
ma earum syllaba prolata est, quàm ve-
ritatem suam consequuntur, et cum re
significatâ congruunt.

Ob. 2°. Propositiones, quæ dicuntur - 134.
tur insolubiles, nec veræ sunt nec falsæ:
nam sunt ejusmodi, ut ex earum veri-
tate falsitas consequatur, et vice versa:
unde vocantur propositiones se ipsas fal-
sificantes: sic si repente dicam, mentior,
cum antea loquutus hæc fuerim: si vera
est ista propositio, tunc simul est falsa,
non enim mentior, cum verum dicam:
si falsa est, tunc simul est vera, nam
verum est me mentiri.

Resp. Hanc vel similes propo-
sitiones aut aliquid significare, tumque
sunt veræ vel falsæ, tametsi nemo de-
finire possit, num veræ sint an falsæ:
aut si nihil significant, ut probabilis
nobis videtur, cum nullum præsuppo-
nant objectum, non sunt propositiones
Logicæ, quæ scilicet sint aliquarum re-
rum signa, sed Grammaticæ dumtaxat,
quæ syllabis et dictionibus constant,
sed nullum propriè iudicium exprimunt.
Enimverò quis potest esse sensus hujus
propositionis, mentior, nisi prius ali-
qua verba protulerim? Idem de aliquot
aliis, quas vulgò circumferunt, non ma-
gno certè momenti propositionibus
similibus, sentiendum.

Ob. 3°. Contra conclusionem 2^{am} Jam 135.
auctoritas Aristotelis lib. De interpret.
c. 9. dicentis, duarum propositionum

136. Singularium sibi contradicentium de futuro contingenti neutram esse definitè veram, neutram falsam. Ergo. p.

Resp. 1°. Hic curandus non est Aristoteles, ut qui Ethnicus fuit, et præterea in multis aliis hallucinatus fuisse perhibetur; quidni et hic erraverit? Verum utrunque excusari potest, si dicatur; neutram ex his propositionibus esse determinatè veram, neutram falsam comparatè ad nos nostramque cognitionem, quia definire non possumus, utra vera sit, utra falsa, conc. neutra determinatè vera est aut falsa, quoad se ipsam et in se ipsa, seu ratione objecti futuri vel non futuri, neg. ant.

136. Ob. 4°. Propositio determinatè vera habet objectum determinatum. Atqui futurum contingens non est determinatum, cum sit contingens et eventus ancipitis. Ergo. p.

Resp. Dist. maj. Objectum propositionis determinatè vera est determinatum, si sit propositio de re præsentis aut præteritæ; conc. Si sit de re futura, neg. maj. et conc. min. neg. cons. Ad veritatem propositionum de futuro minime requiritur, ut objectum sit determinatum, sed satis est, illud esse determinandum, aut determinatè futurum. Est autem determinatè futurum tum in se, nempe si re verè extitutum est, tum in sua causa licet nunc indifferenti, si ad id se determinatura sit.

Respond. alii, Dist. min. futu-^{137.}
rum contingens non est determinatum
in actu exercitō et pro tempore presenti,
con. In actu signatō, et pro tempore
futuro, neg. min. et cons. Nam quam-
vis voluntas Petri sit causa libera et
proinde nunc indifferens ad disputandum
vel non disputandum, ipsa tamen die
crastinā alterutrum est electura;
ac videt Deus, quam in partem se sit
inflexura.

Inst. iō Si objectum propositio-
nis de futuro contingenti est certō ac
determinate futurum, planē necessa-
riō est futurum, non contingenter.
Sed hoc est absurdum. Ergo, p.

Resp. neg. maj. Aliud enim est
aliquid certō ac determinatē esse fu-
turum, aliud necessariō esse futurum.
Idud necessariō futurum dicitur, quōd
ita futurum est, ut non possit non
esse futurum. Idud autem certō ac
determinate futurum est, quōd re-
verā quidem futurum est, sed tamen
potest non esse futurum: e.g. Nunc
scribo, et heri certō ac determinatē
quis pronuntiare poterat, me hodie-
nā die esse scripturum: non tamen
necessariō nunc scribo; nam potui
antequam scriberem, abstinere à
scribendo, et nunc dum scribo, pene
me retinere potestatem non scribendi.
Dicitur, quod certō ac determinatē fu-
turum est, non semper necessariō est
futurum.

42

36

Inst. 2.º futurum contingens non potest certò et determinatè esse futurum, nisi vi libertatis, quæ est indifferens. Atqui res fieri non potest determinatè et certò futura, si illius quòd est indeterminatum et indifferens. Ergò, p.

Resp. trans. maj. Dist. min. Res fieri non potest determinatè et certò futura si illius, quòd est indeterminatum et indifferens passivà, ut ajunt, indifferentià, cone. si illius, quòd activè est indifferens, et se ipsum determinat, neg. min. et conseq. Libertas seu voluntas, quamvis sit indifferens et indeterminata respectu actionum suarum, ita ut eas liberè ponere possit aut omittere, tamen se ipsam ad eas vel alterutram determinare potest, consequenter ipsius indifferentia est activa, si cujus certò quamvis non necessariò, se ad id vel aliud agendum vel omittendum determinatura est, idque jam antequam ipsa operetur, in se determinatè verum est, p.

Diximus trans. maj. Nam ea tantè negari potest vel ex eo, quòd, cum libertas seu voluntas duo contraria simul ponere vel agere hanc possit, ita antecedenter ad illius futuram determinationem, jam verum sit, eam se certò ad unam ex duabus, quæ proponi possunt, rebus contrariis aut contradictoriis determinaturam. Cetera quæ huc adhuc objici possunt, Theologis

Solvenda sunt, ut quae ex Scientiâ Dei
repetantur; quae adversarios nostros
remittimus. 139.

S. 3^{tius} 137.
De Variis Propositionum
Speciebus.

Præter divisionem propositionum
ratione quantitatis et qualitatis, dantur
adhuc aliae earum divisiones materiam
et formam ipsarum spectantes, quas
presenti paragrapho expendimus.

Propositio igitur ratione mate-
ria, seu terminorum, alia est simplex,
alia complexa, et composita alia.

Propositio simplex ea dicitur,
quae ex simplicibus seu incomplexis ter-
minis constat, ut, Deus est perfectus.

Complexa est ea, cujus alteruter vel 138.
uterque terminorum est complexus,
seu plures ideas complectitur: ut cum
dicitur, Homo, qui Deum diligit, le-
gem implet: Subjectum istius propo-
sitionis, nempe Homo, qui Deum dili-
git, est complexum, et includit in
se aliam propositionem, quae vocatur
invidens, scilicet Qui Deum diligit, cu-
jus propositionis Subjectum est nomen
relativum Qui. Dicitur autem invi-
dens, quia in aliam invidit propositio-
nem, quae vocatur primaria seu prin-
cipalis, scilicet homo, qui Deum diligit,
legem implet. Aliquando etiam solum
attributum est complexum, aliquando
uterque terminus est complexus.

52
57